Tachwedd 2026

Canllaw ar Gyfansoddiad

Cyngor Gwynedd

A gynhyrchwyd yn unol ag adran 37 Deddf Llywodraeth Leol 2000 fel y diwygiwyd

Nodyn: Mae hwn yn grynodeb bras o'r Cyfansoddiad ac nid yw wedi'i fwriadu i roi cyngor na dehongliad diffiniol o'r ddogfen.

Cyflwyniad

Y Cyfansoddiad

Mae'r Cyngor wedi'i ffurfio o sawl unigolyn a chorff gwahanol, sy'n gweithio gyda'i gilydd i gyflawni swyddogaethau'r Cyngor. Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn disgrifio'r gwahanol bobl a chyrff sy'n ffurfio'r Cyngor, eu swyddogaethau, a'r rheolau gweithdrefn sy'n llywodraethu sut mae'r cyrff hyn yn cydweithio i gyflawni gwasanaethau.

Bwriedir iddo: -

- alluogi'r Cyngor i wneud penderfyniadau yn effeithlon ac yn effeithiol;
- eich cefnogi i gymryd rhan mewn penderfyniadau sy'n effeithio arnoch chi;
- helpu Cynghorwyr i gynrychioli eu hetholwyr yn fwy effeithiol; a'ch
- galluogi chi i ddal y Cyngor i gyfrif.

Un o brif nodau'r Cyfansoddiad yw nodi'n glir beth y gallwch ei ddisgwyl gan y Cyngor, a beth allwch chi ei wneud os nad yw'ch disgwyliadau yn cael eu cwrdd.

Y canllaw hwn

Mae'r canllaw hwn wedi'i ddylunio i'ch helpu i ddeall sut mae'r Cyngor yn gwneud penderfyniadau ac yn gweithio i gyflawni gwasanaethau yn eich ardal a sut y gallwch chi fod yn rhan o bethau. Mae'n rhoi trosolwg o Gyfansoddiad y Cyngor ac yn egluro rhannau allweddol o'r Cyfansoddiad mewn iaith glir a syml.

Hefyd, fe allai fod yn ddefnyddiol i'r sefydliadau sy'n gweithio gyda'r Cyngor i gyflawni gwasanaethau yn ardal y Cyngor.

Mae rhan gyntaf y canllaw hwn yn egluro pam fod y Cyfansoddiad yn bwysig a sut mae'n cael ei adolygu a'i ddiweddaru.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau megis: -

- *Pam fod gan y Cyngor gyfansoddiad?* t.6

- *Sut alla i gael copi o'r Cyfansoddiad?* t.6
- *Pwy sy'n gyfrifol am gadw'r Cyfansoddiad yn gyfredol?* t.6

Mae ail ran y canllaw hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi'i strwythuro. Mae'n disgrifio cyrff democrataidd y Cyngor, ynghyd â sut y gwneir penderfyniadau a phwy sy'n gwneud y penderfyniadau hynny.

Mae'n egluro swyddogaethau'r Cyngor, ei Weithrediaeth Cabinet a'i bwyllgorau, a pha gorff o'r Cyngor sy'n gyfrifol am bolisïau a phenderfyniadau penodol.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau megis: -

- *Beth mae fy Nghynghorydd lleol yn ei wneud?* t.11
- *Beth mae'r Cyngor yn ei wneud?* t.12
- *Beth sy'n digwydd mewn cyfarfodydd Cyngor?* t.13
- *Sut mae'r Cyngor yn gwneud penderfyniadau?* t.14
- *Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu am fater sy'n effeithio arna i?* t.15
- *Beth mae'r Cabinet yn ei wneud?* t.16
- *Sut mae'r Cabinet yn gwneud penderfyniadau?* t.16
- *Sut mae penderfyniadau yn cael eu craffu?* t.17
- *Pwy sy'n gyfrifol am gynnal safonau a dal Cynghorwyr i gyfrif am eu hymddygiad?* t.18
- *Beth mae pwyllgorau'r Cyngor yn ei wneud?* t.19
- *Beth mae'r pwyllgor cynllunio yn ei wneud?* t.19
- *Beth mae'r pwyllgor trwyddedu yn ei wneud?* t.19
- *Pwy sy'n gyfrifol am lywodraethiant, archwilio a rheoli risg?* t.19
- *Pwy sy'n gyfrifol am gynnal democratiaeth leol?* t.20

Mae trydedd rhan y canllaw hwn yn egluro rolau a chyfrifoldebau aelodau etholedig a swyddogion cyflogedig y Cyngor. Mae'n disgrifio'r swyddi y maent yn eu gwneud, a sut maent yn cydweithio i gyflawni swyddogaethau a blaenoriaethau'r Cyngor. Hefyd, mae'n egluro'r

codau ymddygiad sy'n llywodraethu ymddygiad cynghorwyr a swyddogion a'r safonau ymddygiad y gallwch eu disgwyl ganddynt.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau megis: -

- *Beth mae'r Cadeirydd ac Is-gadeirydd yn ei wneud?* t.23
- *Beth mae'r Arweinydd a Dirprwy Arweinydd yn ei wneud?* t.24
- *Beth sy'n digwydd os yw'r Arweinydd yn methu â chyflawni ei ddyletswyddau?* t.24
- *Mae fy Nghynghorydd yn aelod o'r Cabinet , beth mae hyn yn ei olygu?* t.25
- *Sut mae aelodau'r Cabinet yn cael eu cefnogi?* t.25
- *Beth mae'r Prif Weithredwr yn ei wneud?* t.26
- *Pa gyfrifoldebau sydd gan y Swyddog Monitro?* t.26
- *Pwy sy'n gyfrifol am sicrhau y glynir at bolisïau a gweithdrefnau democrataidd y Cyngor?* t.26
- *Sut ddylai Cynghorwyr ymddwyn?* t.27
- *Sut ddylai Swyddogion ymddwyn?* t.30
- *A oes unrhyw ofynion arbennig pan fo Cynghorwyr neu Swyddogion yn gwneud penderfyniadau ar geisiadau cynllunio?* t.30
- *Sut alla i gwyno am ymddygiad Cynghorydd?* t.31
- *Sut wyf i'n adrodd am bryderon ynghylch ymddygiad Swyddog cyflogedig y Cyngor?* t.31

Mae pedwaredd rhan y canllaw hwn yn rhoi crynodeb o'r polisïau a'r gweithdrefnau allweddol sy'n llywodraethu sut mae'r Cyngor yn ymgymryd â swyddogaethau penodol.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau megis: -

- *Ble alla i ddod o hyd i gynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor?* t.33
- *Sut mae penderfyniadau'n cael eu gwneud ar fframwaith polisi'r Cyngor?* t.33
- *Sut mae'r Cyngor yn gosod ei gyllideb?* t.34
- *A ellir gwneud penderfyniadau nad ydynt yn cydymffurfio â'r gyllideb neu'r fframwaith polisi?* t.34

- *A ellir symud arian o un pennawd o'r gyllideb i un arall unwaith y bydd y gyllideb wedi'i mabwysiadu?* t.35
- *Pa bolisïau a gweithdrefnau eraill sy'n llywodraethu sut mae'r Cyngor yn rheoli ei gyllideb?* t.35
- *A oes unrhyw gyfyngiadau ar sut mae'r Cyngor yn prynu nwyddau a gwasanaethau?* t.25
- *Sut mae'r Cyngor yn ymrwymo i gontractau a chytundebau?* t.30

Mae rhan olaf y canllaw hwn yn egluro sut y gallwch chi ymgysylltu a bod yn rhan o'ch Cyngor a democratiaeth leol. Mae'n egluro sut mae eich cynghorwyr yn cael eu hethol, sut allwch chi gysylltu â'ch cynghorydd, codi cwestiynau a siarad mewn cyfarfodydd, a sut allwch chi ddefnyddio deisebau i godi materion sy'n bwysig i chi gyda'r Cyngor.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau megis: -

- *Beth mae'r Cyngor yn ei wneud i ymgysylltu â phobl leol?* t.37
- *A alla i anfon deiseb i'r Cyngor?* t.37
- *Sut alla i ddod i wybod pa bryd mae cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau a'i gyrff yn digwydd?* t.38
- *Sut alla i ddod i wybod beth fydd yn cael ei drafod mewn cyfarfod penodol?* t.38
- *Sut alla i ddod i wybod pa bryd y bydd penderfyniad yn cael ei wneud ar fater sy'n peri pryder i mi?* t.38
- *A alla i ofyn i bwyllgor neu gorff o'r Cyngor edrych i mewn i fater penodol?* t.39
- *A alla i fynychu pwyllgorau'r Cyngor Llawn?* t.39
- *A alla i fynychu cyfarfodydd eraill?* t.39
- *A alla i siarad mewn cyfarfod?* t.40
- *A alla i ofyn cwestiwn mewn cyfarfod?* t.40
- *Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu?* t.40
- *A alla i weld cyfrifon y Cyngor er mwyn deall sut mae fy nhreth gyngor yn cael ei gwario?* t.41

Mae cyfeiriadau at y rhannau mwyaf perthnasol o'r Cyfansoddiad a'r adnoddau ychwanegol sydd ar gael ar wefan y Cyngor yn cael eu darparu drwy'r canllaw hwn fel bod modd i chi ddarllen mwy am bwnc penodol os ydych chi'n dymuno.

Hefyd, mae mynegai manwl ar dudalen olaf y canllaw hwn fydd yn galluogi i chi gael cipolwg sydyn ar bynciau penodol a materion o ddiddordeb i chi.

Os oes unrhyw beth yn aneglur yn y canllaw hwn, neu os oes unrhyw beth ar goll, rhowch wybod i ni fel y gallwn ei wella.

Gallwch gysylltu â'n Swyddog Monitro, Iwan Evans drwy e-bost ar iwangdevans@gwynedd.llyw.cymru

Rhan 1 - Y Cyfansoddiad

Mae'r Cyfansoddiad yn llywodraethu'r ffordd y mae'r Cyngor, y Cynghorwyr a'r swyddogion sy'n gweithio yn y Cyngor yn cydweithio i gyflawni swyddogaethau'r Cyngor. Mae'n sicrhau fod pawb yn y Cyngor yn gweithredu'n gyfreithlon, yn deg ac yn briodol a bod swyddogaethau'r Cyngor yn cael eu gwneud yn briodol ac yn effeithiol.

Mae Adran 2.1 y Cyfansoddiad yn egluro pwrpas y Cyfansoddiad.

Gallwch gael copi o'r Cyfansoddiad o swyddfeydd y Cyngor ac fe allwch ei weld ar wefan y Cyngor. Hefyd, rhaid darparu copi o'r Cyfansoddiad i bob Cynghorydd pan maent yn cael eu hethol i'r Cyngor.

Gallwch gael mynediad at gyfansoddiad y Cyngor ar wefan y Cyngor trwy glicio ar y ddolen yma.

Mae Adran 2.8 y Cyfansoddiad yn egluro lle, pa bryd a sut ddylid cyhoeddi'r Cyfansoddiad.

Mae'r Swyddog Monitro yn gyfrifol am gynnal ac adolygu'r Cyfansoddiad. Mae'r Swyddog Monitro hefyd yn gyfrifol am benderfynu sut ddylid deall a gweithredu'r Cyfansoddiad. Gallwch ddarllen rhagor am rôl y Swyddog Monitro yn Rhan 4 y canllaw hwn.

Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am gymeradwyo'r Cyfansoddiad. Unwaith y ceir cytundeb ar y Cyfansoddiad, ran amlaf dim ond y Cyngor Llawn sy'n gallu ei newid. Fel arfer, mae'r Swyddog Monitro yn argymell newidiadau i'r Cyngor Llawn.

Mewn rhai amgylchiadau, gall y Swyddog Monitro wneud newidiadau i'r Cyfansoddiad. Er enghraifft, lle mae newid yn y gyfraith sy'n effeithio ar y Cyfansoddiad, neu lle mae angen gwneud mân newidiadau i egluro darpariaeth yn y Cyfansoddiad sy'n aneglur.

Gellir hefyd addasu rhannau penodol megis hawliau dirprwyedig (Adran 13) a rhai Rheoliadau Gweithdrefn ac adrodd er gwybodaeth i'r Cyngor Llawn.

Mae rhannau 2.4 i 2.6 y Cyfansoddiad yn egluro sut y cytunir ar y Cyfansoddiad a sut ellir ei newid.

Mae'r Cyfansoddiad hefyd yn llywodraethu sut ddylid cynnal cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau. Y person sy'n cadeirio cyfarfod fydd yn gyfrifol am sicrhau fod y Cyfansoddiad yn cael ei ddilyn yn ystod y cyfarfod hwnnw.

Mae geiriau a brawddegau allweddol wedi'u diffinio a'u hegluro yn adran 2.2 y Cyfansoddiad.

Rhan 2 - Strwythurau democrataidd y Cyngor

Mae'r Cyngor wedi'i lunio o Gynghorwyr sy'n cael eu hethol bob pum mlynedd i gynrychioli pobl sy'n byw mewn gwahanol rannau o ardal y Cyngor (y cyfeirir atynt yn y Cyfansoddiad fel 'wardiau etholiadol').

Mae Cynghorwyr yn gyfrifol am bawb sy'n byw yn ardal y Cyngor, ond mae ganddynt ddyletswydd arbennig tuag at bobl sy'n byw yn eu ward.

Mae adran 1.2 y Cyfansoddiad yn rhoi trosolwg o sut mae Cynghorwyr unigol yn gweithio gyda'i gilydd fel y Cyngor.

Mae'r holl Gynghorwyr yn cwrdd â'i gilydd yn rheolaidd fel y Cyngor Llawn. Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am osod cyllideb y Cyngor, blaenoriaethau polisi a'r fframwaith polisi cyffredinol.

Ar ddechrau pob blwyddyn, bydd y Cyngor Llawn yn ethol un Cynghorydd fel ei Cadeirydd. Mae'r Cadeirydd yn gyfrifol am gadeirio cyfarfodydd o'r Cyngor Llawn a sicrhau fod penderfyniadau yn cael eu gwneud yn briodol ac yn unol â'r rheolau.

Gallwch ddarllen rhagor am y rolau hyn yn Rhan 3 y canllaw hwn.

Mae'r Cyngor yn penodi neu'n ethol Arweinydd ar gyfer tymor y Cyngor (a allai fod yn arweinydd y grŵp gwleidyddol mwyaf neu glymblaid o grwpiau gwleidyddol). Bydd yr Arweinydd yn penodi cynghorwyr unigol i'r Cabinet. Yn gyffredinol, bydd yr Arweinydd yn penodi cynghorwyr o'u grwpiau gwleidyddol i'r Cabinet, er y gallant benodi cynghorwyr o unrhyw grŵp gwleidyddol i'r Cabinet. Aelodau'r Cabinet sy'n gyfrifol am feysydd polisi penodol, y cyfeirir atynt yn gyffredin fel portffolios. Lle rhoddir cyfrifoldeb i faes gwaith neu swyddogaeth benodol i aelod o'r Cabinet, ac fe'i disgrifir yn y Cyfansoddiad fel un sy'n cael ei dirprwyo i'r person hwnnw.

Mae'r Cabinet yn cwrdd yn rheolaidd i wneud penderfyniadau ar y cyd ar yr agweddau hynny o waith y Cyngor lle mae'r Cabinet yn gyfrifol amdano.

Mae rhai o swyddogaethau'r Cyngor yn cael eu gwneud gan bwyllgorau. Mae pwyllgorau yn grwpiau bychan o Gynghorwyr sy'n cwrdd â'i gilydd i gwblhau rhai o swyddogaethau rheoleiddio a chraffu'r Cyngor. Heblaw am rai eithriadau, mae pwyllgorau yn cynnwys cynghorwyr o bob grŵp gwleidyddol yn yr un gyfran ag y maent yn cael eu cynrychioli ar y Cyngor Llawn.

Tan yn ddiweddar, mae holl gyfarfodydd y Cyngor (boed hynny'n Gyngor Llawn, y Cabinet, neu bwyllgor neu is-bwyllgor) wedi gorfod cael eu cynnal wyneb yn wyneb, a dim ond y cynghorwyr hynny oedd yn bresennol yn gorfforol yn y cyfarfod a allai gymryd rhan yn y

trafodaethau a phleidleisio. Erbyn hyn gall cynghorau gyfarfod gan ddefnyddio meddalwedd fideo-gynadledda. Gall cyfarfodydd naill ai fod yn rhai "o bell" (lle mae'r holl gynghorwyr mewn gwahanol leoliadau) neu'n "hybrid" (lle mae rhai pobl yn bresennol mewn un lle, ac eraill mewn gwahanol lefydd). Hyd yn oed os yw'r holl bobl sy'n cymryd rhan mewn cyfarfod yn dewis bod yn bresennol yn gorfforol, rhaid i'r Cyngor sicrhau fod opsiwn ar gael i ymuno â'r cyfarfod o bell.

Gall y Cyngor Llawn ymgysylltu â staff cyflogedig o'r fath (y cyfeirir atynt fel swyddogion), fel y mae'n ei ystyried yn angenrheidiol. Gall yr Arweinydd, Cabinet neu'r Cyngor Llawn ddirprwyo swyddogaethau i swyddogion. Gellir dod o hyd i ragor o wybodaeth am y dirprwyaethau yn adran 13.3 ac atodiad 3 i adran 13 o'r Cyfansoddiad.

Gallwch ddarllen rhagor am y strwythurau hyn yn yr adrannau a ganlyn o'r Rhan hon o'r canllaw.

Siart strwythur

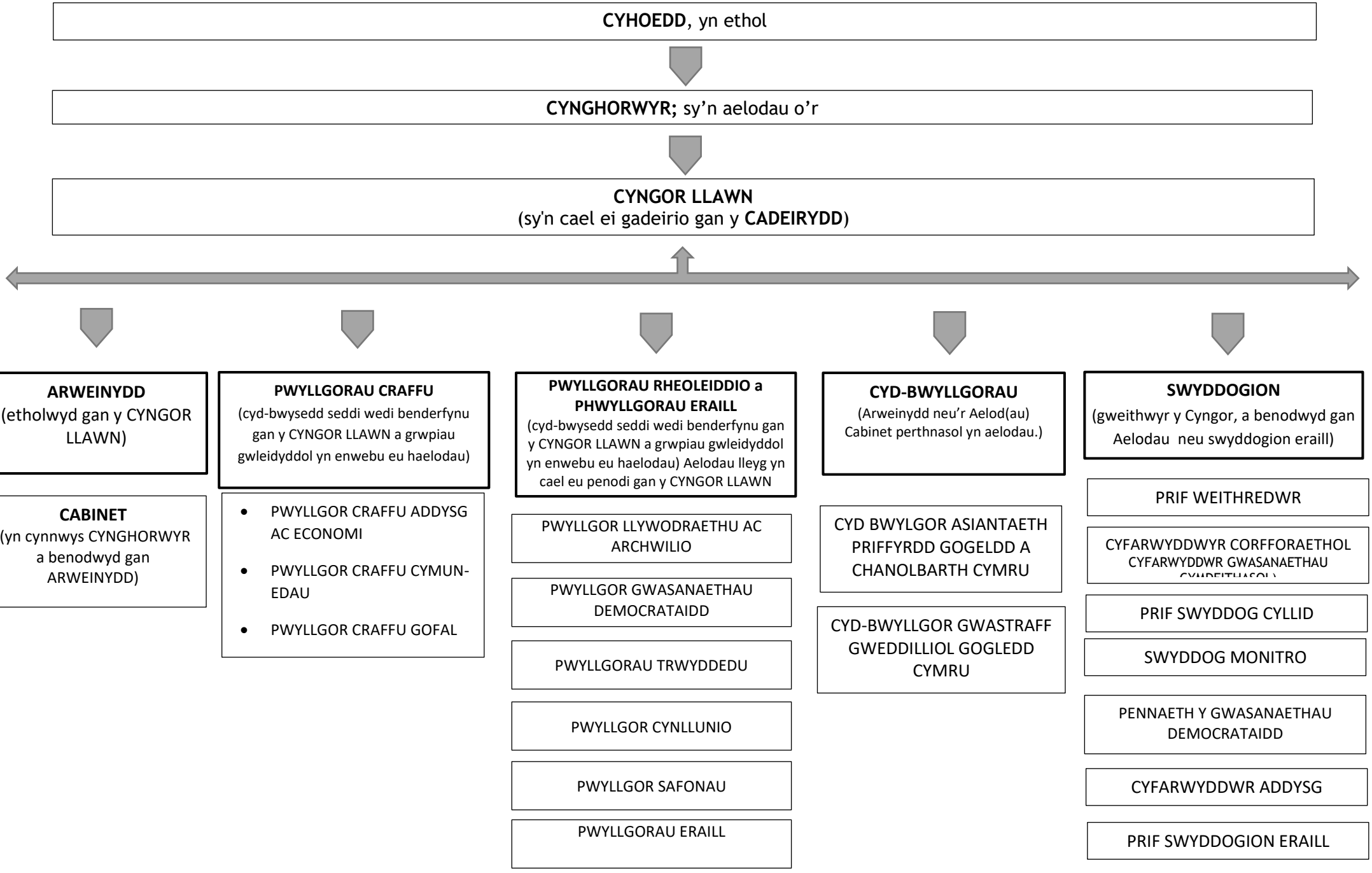

Cynghorwyr

Mae Cynghorwyr yn cael eu hethol gan y bobl sy'n byw mewn ward benodol i'w cynrychioli ar y Cyngor. Fodd bynnag, mae Cynghorwyr hefyd yn atebol i'r gymuned ehangach a rhaid iddynt weithredu er pennaf les pawb sy'n byw yn ardal y Cyngor.

Os ydych chi'n dymuno codi mater gyda'r Cyngor ac yn ansicr pwy i gysylltu â nhw, efallai y byddwch yn dymuno cysylltu â'ch Cynghorydd i ofyn am help.

Gallwch ddod i wybod pwy yw eich Cynghorydd lleol a'u manylion cyswllt ar wefan y Cyngor trwy glicio'r ddolen yma.

Mae'r holl Gynghorwyr yn aelodau o'r Cyngor Llawn, ac efallai eu bod hefyd yn aelodau o un neu fwy o gyrff aelodau'r Cyngor (megis y Cabinet neu bwyllgor). Lle mae Cynghorwyr yn gweithredu fel aelod o gorff Cyngor penodol, cyfeirir atynt yn y Cyfansoddiad fel 'Aelodau'.

Mae hyn yn cael ei egluro yn fwy llawn yn y rhestr o ddiffiniadau yn adran 2.2.2 o'r Cyfansoddiad.

Mae gan gynghorwyr hawliau penodol sydd wedi'u nodi yn y Cyfansoddiad, sy'n eu galluogi i godi materion a gwneud cynrychioliadau ar eich rhan.

Er enghraifft, gall Cynghorwyr: -

- weld unrhyw wybodaeth y maent ei hangen er mwyn cyflawni eu rôl fel aelod o'r Cyngor;
- mynychu unrhyw gyfarfod o'r Cyngor, ei bwyllgorau neu'r Cabinet ;
- siarad mewn unrhyw gyfarfod o unrhyw gorff Cyngor y maent yn aelod ohono;
- gyda chaniatâd y cadeirydd, siarad mewn unrhyw gyfarfod o unrhyw gorff Cyngor (hyd yn oed os nad ydynt yn aelod o'r corff hwnnw);
- siarad â'r Arweinydd, neu aelodau'r Cabinet neu swyddogion y Cyngor am unrhyw agwedd o fusnes y Cyngor; a
- codi cwynion.

Mae hawliau cynghorwyr at wybodaeth wedi'u nodi yn adran 3.1.2 y Cyfansoddiad.

Nodir hawliau cynghorwyr i gymryd rhan yng ngweithrediadau'r Cyngor yn adran 3.3 y Cyfansoddiad.

Hefyd, gall Cynghorwyr godi cwestiynau mewn cyfarfodydd o'r Cyngor Llawn a phwyllgorau ac is-bwyllgorau'r Cyngor, cyflwyno cynigion i'r Cyngor Llawn a galw penderfyniadau i mewn i graffu.

Mae'r rheolau o ran sut mae'r hawliau hyn yn cael eu gweithredu wedi'u nodi yn adrannau 4.18 i 4.21 a 7.29 y Cyfansoddiad.

Gellir darllen mwy am rôl Aeodau Etholedig yn y disgrifiadau rolau yn Adran 24 y Cyfansoddiad

Y Cyngor Llawn

Adran 4 y Cyfansoddiad sy'n llywodraethu'r Cyngor Llawn.

Beth mae'r Cyngor Llawn yn ei wneud?

Mae'r gyfraith yn gofyn bod rhai penderfyniadau pwysig yn cael eu gwneud gan yr holl Gynghorwyr wrth iddynt gyd-gyfarfod fel y Cyngor Llawn. Cyfeirir at y rhain yn y Cyfansoddiad fel swyddogaethau'r Cyngor Llawn. Gall y Cyngor benderfynu y dylai'r Cyngor Llawn ymgymryd â swyddogaethau eraill nad ydynt yn rhai ar gyfer y weithrediaeth. Cyfeirir at y rhain yn y Cyfansoddiad fel swyddogaethau dewis lleol gan bod gan y Cyngor ddewis o ran pa berson neu gorff ddylai ymgymryd â nhw.

Mae Adran 13 y Cyfansoddiad yn egluro'r gwahanol fathau o swyddogaethau sy'n cael eu cyflawni yn y Cyngor a pha ran o'r Cyngor sy'n gyfrifol am eu cyflawni.

Ymysg pethau eraill, mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am: -

- gytuno ar y Cyfansoddiad, ac unrhyw newidiadau i'r Cyfansoddiad;
- gosod cyllideb y Cyngor;
- mabwysiadu Cynllun y Cyngor
- cytuno ar gynlluniau a strategaethau allweddol (y cyfeirir atynt yn y Cyfansoddiad fel 'fframwaith polisi');
- adolygu ac adrodd ar berfformiad y Cyngor;
- ethol yr Arweinydd a'r Cadeirydd; a
- phenodi'r Prif Weithredwr a rhai swyddogion statudol eraill.

Rhestrir holl swyddogaethau'r Cyngor Llawn yn adran 4.6 y Cyfansoddiad.

Mae cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn cael eu cadeirio gan y Cadeirydd. Maent yn gyfrifol am sicrhau fod cyfarfodydd yn cael eu cynnal yn unol â'r Cyfansoddiad a bod penderfyniadau yn cael eu gwneud yn briodol, yn deg ac yn gyfreithiol.

Gallwch ddarllen rhagor am rôl y Cadeirydd yn Rhan 3 y cynllun hwn.

Beth sy'n digwydd yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn?

Bydd y Cyngor Llawn yn cwrdd yn gynnar ymhob blwyddyn ariannol i ethol Cynghorwyr i swyddi penodol ar y Cyngor, i ddyranu Cynghorwyr i gyrff allanol ac i sefydlu pwyllgorau a gweithgorau i gwblhau busnes y Cyngor yn ystod y flwyddyn. Mae hwn yn cael ei adnabod fel y cyfarfod blynyddol.

Mae amseriad y cyfarfod blynyddol a'r materion i'w penderfynu yn y cyfarfod hwnnw wedi'u disgrifio yn rheolau gweithdrefn y Cyngor, yn adran 4.10 y Cyfansoddiad.

Bydd y Cyngor hefyd yn penderfynu pa mor aml y dylai'r holl Gynghorwyr gwrdd gyda'i gilydd fel y Cyngor Llawn. Mae'r cyfarfodydd rheolaidd hyn o'r Cyfarfodydd Llawn yn cael eu hadnabod fel cyfarfodydd arferol.

Cynhelir cyfarfodydd arferol yn unol â rheolau gweithdrefn y Cyngor yn adran 4.11 y Cyfansoddiad.

Mewn rhai amgylchiadau, efallai y bydd angen i'r Cyngor Llawn gwrdd cyn y cyfarfod nesaf sydd wedi'i amserlennu, i drafod mater sydd â brys penodol neu sydd o bwys. Gelwir hyn yn gyfarfod arbennig o'r Cyngor.

Mae'r broses lle y gellir galw cyfarfod arbennig a'r materion y gellir eu trafod yno wedi'u nodi yn adran 4.12 y Cyfansoddiad.

Y Cyngor Llawn sy'n gyfrifol am benderfynu pryd a lle y cynhelir cyfarfodydd cyffredinol y Cyngor Llawn. Rhaid i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd roi gwybod i Gynghorwyr am hyn drwy roi gwŷs iddynt.

Hefyd, mae'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn gyfrifol am sicrhau fod y cyhoedd yn cael gwybod am gyfarfodydd y Cyngor Llawn, drwy gyhoeddi rhybudd cyn pob cyfarfod. Rhaid i'r rhybudd gynnwys gwybodaeth benodol megis dyddiad ac amser y cyfarfod, y lleoliad lle y bydd yn cael ei gynnal a sut i gael mynediad at y cyfarfod o bell gan ddefnyddio fideo gynadledda.

Gallwch ddarllen mwy am gymryd rhan mewn cyfarfodydd o'r Cyngor yn rhan 4 y canllaw hwn.

Adran 4.13 a 4.14 y Cyfansoddiad sy'n llywodraethu trefniadau cyfarfod a gofynion hysbysu.

Sut mae'r Cyngor Llawn yn gwneud penderfyniadau?

Cynhelir cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn unol â chyfres gytunedig o reolau sydd wedi'u dylunio i sicrhau bod trafodaethau yn cael eu cynnal yn deg ac yn effeithlon, a bod gan bob Cynghorydd y gallu i godi cwestiynau a gwneud sylwadau ar ran y cyhoedd.

Mae rheolau trafod wedi'u nodi yn adran 4.21 y Cyfansoddiad.

Gwneir penderfyniadau gan bleidleisiau bwrw Cynghorwyr o blaid neu yn erbyn penderfyniad penodol (y cyfeirir atynt yn y Cyfansoddiad fel cynnig). Hefyd, gall Cynghorwyr gynnig gwelliannau (newidiadau) i gynnig penodol, ac yna mae'n rhaid pleidleisio arno.

Yn hanesyddol, cynhaliwyd pleidleisiau drwy godi dwylo, gyda Chynghorwyr yn cael cais i godi eu dwylo i ddangos p'un a oeddynt yn pleidleisio o blaid neu yn erbyn cynnig penodol, neu p'un a oeddynt yn dymuno ymatal (h.y. peidio â phleidleisio o blaid nac yn erbyn y cynnig). Bellach mae cynghorau'n defnyddio amrediad o ddulliau gan gynnwys padiau pleidleisio electronig ar gyfer cyfarfodydd lle mae Cynghorwyr yn bresennol yn gorfforol a swyddogaethau pleidleisio electronig sydd wedi'u hymgorffori mewn llwyfannau fideo gynadledda lle mae cyfarfodydd yn cael eu cynnal o bell neu'n hybrid.

Fel arfer, bydd penderfyniadau angen mwyafrif syml o'r rhai sy'n bresennol i bleidleisio ar gyfer cynnig penodol. Mewn geiriau eraill, rhaid i fwy o Gynghorwyr bleidleisio o blaid cynnig nac yn ei erbyn. Pan fo pleidlais yn gyfartal ar ôl i'r holl Gynghorwyr bleidleisio, bydd y Cadeirydd yn cael ail bleidlais, sy'n bleidlais fwrw.

Gall cynghorwyr wneud cais am bleidlais gofrestredig ar fater penodol. Mewn pleidlais gofrestredig, bydd y Cynghorwyr sy'n pleidleisio o blaid ac yn erbyn cynnig penodol, a'r rhai sy'n ymatal, yn cael eu nodi i lawr a'u cofnodi yng nghofnodion y cyfarfod. Gall cynghorwyr hefyd wneud cais i'w pleidlais unigol ar gynnig penodol gael ei gofnodi yn y cofnodion.

Mae trefniadau pleidleisio'r Cyngor wedi'u nodi yn adran 4.24 y Cyfansoddiad.

A oes angen i bob Cynghorydd fod yn bresennol cyn y gellir gwneud penderfyniad?

Nid oes angen i bob Cynghorydd bleidleisio ar bob penderfyniad. Yn wir, mewn rhai amgylchiadau, efallai nad yw'n briodol i Gynghorydd bleidleisio ar fater penodol (er enghraifft, lle mae ganddynt fudd personol mewn penderfyniad). Gallwch ddarllen rhagor am hyn yn rhan 3 y canllaw hwn.

Fodd bynnag, er mwyn i'r Cyngor wneud penderfyniad cyfreithlon, rhaid i isafswm o Gynghorwyr fod yn bresennol mewn cyfarfod. Cyfeirir yn y Cyfansoddiad at yr isafswm o Gynghorwyr sydd angen bod yn bresennol mewn cyfarfod fel y cworwm ar gyfer y cyfarfod hwnnw.

Mae Adran 4.16 y Cyfansoddiad yn gosod isafswm o Gynghorwyr sy'n rhaid iddynt fod yn bresennol fel y gall y Cyngor Llawn wneud penderfyniad.

A yw'r cyfarfodydd yn cael eu recordio?

Mae cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn cael eu darlledu'n fyw ar wefan y Cyngor fel gwe ddarllediad, dyna dolen i'r recordiad o fewn manylion cyfarfod llawn y Cyngor.

Cedwir cofnod o bob cyfarfod ar ffurf cofnodion. Bydd y cofnodion yn cynnwys cofnod o'r cynigion a gyflwynwyd i'r cyfarfod, a'r penderfyniadau a wnaed. Hefyd, cedwir cofnod o bwy oedd yn bresennol yn y cyfarfod.

Cytunir ar gofnodion cyfarfod o'r Cyngor Llawn erbyn cyfarfod nesaf y Cyngor ac fe'u cyhoeddir ar wefan y Cyngor yn unol â mynediad y Cyngor at reolau gweithdrefn gwybodaeth.

Hefyd, mae'r Cyngor yn cyhoeddi cofnod o'r penderfyniadau a wnaed ymhob cyfarfod o'r Cyngor Llawn, y Cabinet ac mewn cyfarfodydd pwyllgorau ac is-bwyllgorau ymhen saith diwrnod o gynnal y cyfarfod.

Os ydych chi'n dymuno canfod beth oedd penderfyniad y Cyngor ar fater sy'n effeithio arnoch chi, gallwch ddarllen y cofnodion neu'r recordiad o'r penderfyniadau ar gyfer y cyfarfod lle trafodwyd y mater hwnnw.

Gweler gwybodaeth ar drefniadau darlledu'r Cyngor yn Adran 4.32 y Cyfansoddiad ac ar wefan y Cyngor Cartref – Gwe ddarllediadau Cyngor Gwynedd

Gweler gwybodaeth ar gofnodion yn adran 4.25 y Cyfansoddiad.

Gweler y rheolau gweithdrefn mynediad at wybodaeth yn adran 14 y Cyfansoddiad.

Mae cofnodion cyfarfodydd a chofnod o'r penderfyniadau ar gael ar wefan y Cyngor drwy glicio y ddolen yma.

Y Cabinet

Yn y Cabinet mae'r Arweinydd, a Chynghorwyr unigol a benodir i'r Cabinet gan yr Arweinydd.

Mae adrannau 5.2 a 5.5 y Cyfansoddiad yn egluro aelodaeth y Cabinet a sut y penodir Cynghorwyr ar y Cabinet.

Gall rôl yr Arweinydd ac unrhyw rôl ar y Cabinet gael ei gwneud gan ddau neu fwy o Gynghorwyr ar sail rhannu swyddi.

Mae adran 5.12 y Cyfansoddiad yn egluro'r trefniadau rhannu swyddi ar gyfer aelodau'r Cabinet.

Beth mae'r Cabinet yn ei wneud?

Ac eithrio materion sydd wedi eu priodoli I'r Cyngor Llawn a'i Bwyllgorau y weithrdeiaeth sydd yn gyfrifol am weithredu trwch helaeth o swyddogaethau'r Cyngor o fewn y Gyllideb a'r Fframwaith Polisi ynghyd ac argymell y materion yma I'r Cyngor ystyried a mabwysiadu, . Yr Arweinydd sy'n gyfrifol am ymgymryd â swyddogaethau gweithredol y Cyngor. Fodd bynnag, yn ymarferol, ni all Arweinydd fynd ati ei hun i gyflawni pob un o'r swyddogaethau hyn. Mae'r Arweinydd yn dirprwyo cyfrifoldeb am swyddogaethau penodol i'r Cabinet, i aelodau'r Cabinet, i swyddogion y Cyngor neu i gyrff eraill.

Mae adrannau 5.6 a 5.10.1 i 5.10.3 y Cyfansoddiad yn egluro sut mae'r Arweinydd yn dirprwyo swyddogaethau.

Gweler cynllun dirprwyo'r Cyngor yn atodiad 3 adran 13 y Cyfansoddiad.

Cyfarfodydd y Cabinet

Yr Arweinydd fydd yn penderfynu pa bryd fydd y Cabinet yn cwrdd, ac am ba hyd. Bydd hefyd yn cadeirio cyfarfodydd y Cabinet.

Mae'r Cyfansoddiad yn pennu materion penodol y bydd yn rhaid eu hystyried ymhob cyfarfod o'r Cabinet. Yn ychwanegol, efallai y bydd yr Arweinydd, aelodau'r Cabinet a Phrif Swyddogion penodol yn gofyn bod eitem o fusnes yn cael ei ychwanegu at raglen y cyfarfod.

Cynhelir cyfarfodydd y Cabinet yn unol â'r rheolau gweithdrefn a thrafod sydd wedi'u nodi yn y Cyfansoddiad.

Mae rheolau gweithdrefn a thrafod y Cabinet wedi'u nodi yn adrannau 5.8 i 5.10 y Cyfansoddiad.

Mae adran 5.10 y Cyfansoddiad yn llywodraethu sut mae cyfarfodydd o'r Cabinet yn cael eu cynnal.

Sut mae'r Cabinet yn gwneud penderfyniadau?

Gall y Cabinet ymgynghori â Chynghorwyr unigol a phwyllgorau penodol cyn iddo wneud penderfyniadau penodol ar faterion nad ydynt yn rhai brys.

Hefyd, mae gofyn cyfreithiol ar y Cabinet i ymgynghori â'r cyhoedd cyn iddo wneud rhai penderfyniadau penodol. Fe all y Cabinet hefyd fynd ati i ymgynghori â'r cyhoedd cyn mynd ati i wneud penderfyniadau arwyddocaol eraill. Lle mae'r Cabinet yn cynnal ymgynghoriad cyhoeddus, rhaid i'r Cabinet ystyried yr ymatebion a gafwyd i'r ymgynghoriad wrth iddo wneud ei benderfyniad.

Mae'r gofynion ymgynghori hyn wedi'u hegluro yn adran 14.14 y Cyfansoddiad.

Rhaid i'r Cabinet gadw cofnod o bob penderfyniad a wna, gan gynnwys pob penderfyniad a wnaed gan aelod unigol o'r Cabinet a phwyllgorau'r Cabinet.

Mae adran 14.15 y Cyfansoddiad yn nodi'r gofynion ar gyfer cofnod penderfyniadau'r Cabinet.

Gallwch ddarllen cofnodion cyfarfodydd y Cabinet ar wefan y Cyngor trwy glicio y ddolen yma.

Pam fod gan y Cyngor bwyllgorau a beth maen nhw'n ei wneud?

Mae'r gyfraith yn dweud bod yn rhaid i'r Cyngor sefydlu pwyllgorau er dibenion cynnal rhai o swyddogaethau cyfreithiol y Cyngor.

Hefyd, fe all y Cyngor benderfynu sefydlu pwyllgorau a gweithgorau eraill er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i ymgymryd â'i fusnes yn effeithlon ac yn effeithiol.

Beth mae pwyllgorau craffu'r Cyngor yn ei wneud?

Pwyllgor Trosolwg a Chraffu

Mae'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gyfrifol am ddal y Cabinet a chyrff eraill y Cyngor i gyfrif.

Gall y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu: -

- adolygu a chraffu penderfyniadau a wnaed gan y Cabinet a rhannau eraill o'r Cyngor;
- gwneud adroddiadau ac argymhellion i'r Cyngor neu i'r Cabinet; a

- gwneud cynigion ynghylch newidiadau i bolisïau a gweithdrefnau'r Cyngor.

Mae swyddogaethau'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu wedi'u nodi yn adrannau 7.2, 7.4, 7.10 a 7.19 y Cyfansoddiad.

Rhaid i aelodau'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu gael gwybod am gyfarfodydd cyrff eraill y Cyngor. Mae ganddynt hawliau arbennig i weld dogfennau'r Cyngor.

Hefyd, fe allai'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu fod angen i unrhyw aelod o'r Cabinet neu unrhyw uwch swyddog cyflogedig i'r Cyngor i fynychu cyfarfod o'r pwyllgor i egluro penderfyniad a wnaethant neu i egluro eu perfformiad.

Mae hawliau a phwerau'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu wedi'u disgrifio yn adrannau 7.22 i 7.25 y Cyfansoddiad.

Mae'r rheolau o ran aelodaeth o'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu, cynnal cyfarfodydd pwyllgor a chynnal swyddogaethau'r pwyllgorau wedi'u nodi yn adran 7 y Cyfansoddiad.

Pwyllgor Safonau

Mae'r Pwyllgor Safonau yn gyfrifol am hyrwyddo safonau uchel o ymddygiad gan Gynghorwyr, gan gynnwys cynghori a hyfforddi Cynghorwyr ar y cod ymddygiad i gynghorwyr a hysbysu'r Cyngor am newidiadau i'r cod hwnnw.

Mae swyddogaethau'r Pwyllgor Safonau wedi'u nodi yn adrannau 8.6 i 8.8 y Cyfansoddiad.

Mae'r Pwyllgor Safonau hefyd yn gyfrifol am ymchwilio i doriadau honedig o'r cod ymddygiad i gynghorwyr a chosbi aelodau lle y canfyddir eu bod wedi methu â chydymffurfio â'r cod hwnnw.

Mae'r drefn ar gyfer ymdrin â honiadau a wneir yn erbyn Cynghorwyr wedi'i nodi yn Atodiad 2, Adran 18 y Cyfansoddiad.

Mae'r Pwyllgor Safonau yn cynnwys cymysgedd o Gynghorwyr ac aelodau annibynnol (na all fod yn aelodau neu'n swyddogion cyflogedig i'r Cyngor neu'n perthyn i aelodau neu swyddogion cyflogedig y Cyngor).

Penodir cynghorwyr i'r Pwyllgor yn unol â'r rheolau cydbwysedd gwleidyddol (sy'n sicrhau bod cydbwysedd gwleidyddol y pwyllgor yn adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor).

Gallwch ddarllen mwy am y Pwyllgor Safonau yn adran 8 y Cyfansoddiad.

Beth mae pwyllgorau rheoleiddio a phwyllgorau eraill y Cyngor yn ei wneud?

Pwyllgor Cynllunio

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am weithredu'r system gynllunio yn ei ardal. Mae hyn yn cynnwys paratoi cynlluniau datblygu lleol a pholisïau cynllunio lleol (sy'n llywodraethu datblygiad yn ardal y Cyngor) a rheoli datblygiad (drwy gymeradwyo neu wrthod caniatâd am ddatblygiadau newydd).

Bydd y Cyngor yn penodi Cynghorwyr unigol i'r Pwyllgor Cynllunio ac yn cytuno ar gylch gorchwyl ar gyfer, ac er mwyn dirprwyo hawliau, i'r Pwyllgor Cynllunio fel bod modd iddo weithredu ar y swyddogaethau hynny.

Gallwch ddarllen mwy am Bwyllgor Cynllunio'r Cyngor yn adran 9.4 ac adran 13 yn y Cyfansoddiad.

Gallwch hefyd ddarllen mwy am swyddogaethau cynllunio'r Cyngor ar wefan y Cyngor trwy glicio y ddolen yma.

Pwyllgorau Trwyddedu

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am benderfynu p'un i gymeradwyo trwyddedau ar gyfer amrediad eang o fusnesau, gwasanaethau a gweithgareddau yn ei ardal. Mae swyddogaethau trwyddedu'r Cyngor wedi'u dirprwyo i Bwyllgorau Trwyddedu'r Cyngor. Mae'r Pwyllgor Trwyddedu Canolog yn gyfrifol am y rhan fwyaf o faterion Trwyddedu ac eithrio trwyddedau yn ymwneud a trwyddedu gwerthu alcohol , adloniant a gamblo sydd yn gyfrifoldeb y Pwyllgor Trwyddedu Cyffredinol.

Bydd y Cyngor yn penodi Cynghorwyr unigol i'r Pwyllgorau Trwyddedu ac yn cytuno ar gylch gorchwyl ar gyfer, ac ar ddirprwyo hawliau, i'r Pwyllgorau Trwyddedu fel bod modd iddo weithredu ar y swyddogaethau hynny.

Gallwch ddarllen mwy am Bwyllgor Trwyddedu'r Cyngor yn adran 9.5-9.6 ac adran 13 yn y Cyfansoddiad.

Gallwch hefyd ddarllen mwy am swyddogaethau trwyddedu'r Cyngor ar wefan y Cyngor drwy glicio y ddolen yma.

Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cynghori'r Cyngor Llawn, y Cabinet a'i bwyllgorau perthnasol ac aelodau ar faterion sy'n ymwneud â llywodraethu da, trosolwg ariannol, rheoli risg a chwynion.

Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn monitro effeithiolrwydd rheolau a gweithdrefnau'r Cyngor er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gweithredu'n gyfreithlon, yn gyfrifol a'i fod yn atebol i'r cyhoedd (cyfeirir ato yn y Cyfansoddiad fel systemau llywodraethu a rheolaethau mewnol y Cyngor). Hefyd, mae'r pwyllgor yn gyfrifol am sicrhau bod penderfyniadau ac arian y Cyngor yn cael eu harchwilio yn unol â'r gweithdrefnau cytunedig. Yn olaf, rhaid i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio adolygu a gwneud sylw ar adroddiadau hunanasesu corfforaethol y Cyngor.

Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cynnwys cymysgedd o Gynghorwyr ac aelodau lleyg (nad ydynt yn aelodau o'r Cyngor). Penodir cynghorwyr i'r Pwyllgor yn unol â'r rheolau cydbwysedd gwleidyddol (sy'n sicrhau bod cydbwysedd gwleidyddol y pwyllgor yn adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor).

Mae adran 9.2 ac adran 13 y Cyfansoddiad yn egluro trefniadau'r Cyngor ar gyfer y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Mae'r cynllun dirprwyo yn adran 13 y Cyfansoddiad yn egluro swyddogaethau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn gyfrifol am benodi Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd, gan adolygu'r ddarpariaeth o adnoddau i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn barhaus a chefnogi aelodau nad ydynt yn aelodau o'r Weithrediaeth yn y Cyngor.

Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wedi'i lunio o Gynghorwyr, er bod cyfyngiadau ar nifer yr aelodau o'r Cabinet a all wasanaethu ar y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd. Penodir cynghorwyr i'r Pwyllgor yn unol â'r rheolau cydbwysedd gwleidyddol (sy'n sicrhau bod cydbwysedd gwleidyddol y pwyllgor yn adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor).

Mae adran 9.3 y Cyfansoddiad yn egluro trefniadau'r Cyngor ar gyfer y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

Mae'r cynllun dirprwyo yn adran 13 y Cyfansoddiad yn egluro swyddogaethau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

Beth yw cydbwyllgorau?

Gall y Cyngor gyflawni rhai o'i swyddogaethau ar y cyd gydag un neu fwy o awdurdodau lleol yng Nghymru, a chyda cyrff cyhoeddus eraill. Gallai'r Cyngor benderfynu gwneud hyn lle, er enghraifft, mae'r Cyngor yn ystyried y gallai fynd ati'n well i hyrwyddo llesiant economaidd, cymdeithasol neu amgylcheddol pobl sy'n byw yn ei ardal drwy gydlynu ei weithgareddau gydag awdurdodau lleol, cyrff neu bobl eraill.

Gall y Cyngor sefydlu cydbwyllgor gydag awdurdodau lleol, cyrff neu bobl eraill a dirprwyo penderfyniadau a swyddogaethau i'r cydbwyllgor hwnnw. Drwy ganiatáu i benderfyniadau gael eu gwneud gan gydbwyllgor, gall y Cyngor sicrhau bod modd cydlynu penderfyniadau rhwng yr holl awdurdodau a chyrff a gynrychiolir ar y pwyllgor.

Hefyd, gall y Cabinet sefydlu trefniadau ar y cyd gydag un neu fwy o'r awdurdodau lleol yng Nghymru er dibenion gweithredu swyddogaethau gweithredol ar y cyd gyda'r awdurdodau hyn.

Mae adran 10.3 o'r Cyfansoddiad yn llywodraethu'r amgylchiadau lle y gall y Cyngor neu'r Cabinet ymrwymo i drefniadau ar y cyd gydag awdurdodau a chyrff eraill.

Hefyd, gall y Cyngor a'r Cabinet ddirprwyo neu gontractio allan swyddogaethau penodol i awdurdod lleol arall neu i gorff neu sefydliad arall.

Mae adrannau 10.5 i 10.6 o'r Cyfansoddiad yn egluro trefniadau dirprwyo a chontractio'r Cyngor.

Mae Cydbwyllgor Corfforedig y Gogledd

Mae Cydbwyllgor Corfforedig Rhanbarth y Gogledd yn gorff statudol newydd sydd yn cael ei arwain gan Arweinwyr y chwe cynghorau cyfansoddol Gogledd Cymru[1], a gallai benderfynu cyfethol aelodau gweithredol eraill neu gynrychiolwyr sy'n bartneriaid, fel sy'n briodol.

Mae Cydbwyllgor Corfforedig Rhanbarth y Gogledd yn gyfrifol am y swyddogaethau a ganlyn: -

- Cynllun Datblygu Strategol;
- Polisi Trafnidiaeth Ranbarthol;
- Datblygiad Economaidd

Sefydlwyd Cydbwyllgor Corfforedig rhanbarth y Gogledd dan reoliadau a wnaed gan Weinidogion Cymru. O ganlyniad, mae nifer o'r rheolau a'r safonau sy'n berthnasol i Gydbwyllgor Corfforedig Rhanbarth y Gogledd wedi'u nodi yn y rheoliadau, yn hytrach nag yn y Cyfansoddiad.

Gallwch ddarllen rhagor am drefniadau Cydbwyllgor Corfforedig Rhanbarth y Gogledd trwy glicio ar y ddolen yma.

[1] Cyngor Sir Ynys Mon, Cyngor Gwynedd, Cyngor Bwrdeistref Conwy. Cyngor Sir Ddinbych, Cyngor Wrecsam, Cyngor Sir y Fflint

Gallwch ddarllen y rheoliadau sy'n llywodraethu'r Cydbwyllgor Corfforedig rhanbarth y Gogledd drwy glicio ar y ddolen yma.

Rhan 3 - Rolau a chyfrifoldebau

Pa rolau mae Cynghorwyr yn eu cyflawni?

Yn adran 24 o'r cyfansoddiad gallwch ddod o hyd i wybodaeth am y rolau y gall Cynghorwyr eu cyflawni ar y Cyngor.

Mae'r rhain yn cynnwys: -

- Arweinydd a Dirprwy Arweinydd;
- Cadeirydd ac Is-gadeirydd;
- Aelod o'r Cabinet;
- Aelod etholedig (Cynghorydd);
- Cadeirydd a / neu aelod o'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd;
- Aelod o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio;
- Cadeirydd a / neu aelod o'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu;
- Aelod o'r Pwyllgor Safonau;
- Cadeirydd a / neu aelod o bwyllgor rheoleiddio;
- Arweinydd yr Wrthblaid a Dirprwy Arweinydd yr Wrthblaid; a

Yn adran 11 y Cyfansoddiad, gallwch ddod o hyd i wybodaeth ynghylch y rolau sy'n cael eu gwneud gan uwch swyddogion cyflogedig y Cyngor, gan gynnwys y Prif Weithredwr, y Swyddog Monitro, y Prif Swyddog Cyllid a'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd.

Mae'r rhan hon o'r canllaw yn darparu rhagor o wybodaeth am y rolau pwysig hyn.

Cadeirydd a'r Is-gadeirydd

Mae'r Cadeirydd a'r Is-gadeirydd yn cael eu hethol gan y Cyngor Llawn bob blwyddyn.

Mae'r gweithdrefnau sy'n llywodraethu etholiad y Cadeirydd a'r Is-gadeirydd a'u hymddiswyddiad neu eu diswyddiad wedi'u nodi yn adran 4.7.3 y Cyfansoddiad.

Mae'r Cadeirydd yn gyfrifol am: -

- hyrwyddo ac ategu'r Cyfansoddiad;

- llywyddu yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn;
- sicrhau fod cworwm yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn a'u bod yn cael eu cynnal yn unol â rheolau gweithdrefn y Cyngor; a
- sicrhau bod penderfyniadau yn cael eu gwneud yn unol â'r Cyfansoddiad.

Y Cadeirydd yw arweinydd dinesig y Cyngor hefyd. Maent yn gyfrifol am hyrwyddo buddion ac enw da'r Cyngor ac am wneud gweithgareddau dinesig, cymunedol a seremonïol.

Mae'r Is-gadeirydd yn gwneud swyddogaethau'r Cadeirydd yn eu absenoldeb.

Gallwch ddarllen mwy am rôl a swyddogaethau'r Cadeirydd a'r Is-gadeirydd yn adran 4.7.4 y Cyfansoddiad.

Mae'r disgrifiad rôl ar gyfer y Cadeirydd i'w weld yn adran 24.5 o'r cyfansoddiad.

Mae'r disgrifiad rôl ar gyfer yr Is-gadeirydd i'w weld yn adran 24.6 o'r cyfansoddiad.

Arweinydd a Dirprwy Arweinydd

Mae'r Arweinydd yn cael ei ethol gan y Cyngor Llawn bob blwyddyn.

Mae'r Dirprwy Arweinydd yn cael ei benodi gan yr Arweinydd i weithredu swyddogaethau'r Arweinydd yn ei absenoldeb.

Mae'r trefniadau sy'n llywodraethu etholiad yr Arweinydd a phenodiad y Dirprwy Arweinydd wedi'u nodi yn rhannau 6.1 i 6.4 y Cyfansoddiad.

Mae'r Arweinydd yn gyfrifol am benodi Cynghorwyr i'r Cabinet ac am ddyrannu meysydd polisi a chyfrifoldebau penodol (portffolios) i aelodau'r Cabinet argymell dyrannu meysydd polisi a chyfrifoldebau penodol (portffolios) i aelodau'r Cabinet i'w cytuno gan y Cyngor Llawn.

Hefyd, mae'r Arweinydd yn gyfrifol am ddyrannu pa swyddogaethau sydd i'w gwneud gan ba aelodau o'r Cabinet (cyfeirir at hyn yn y Cyfansoddiad fel cynllun dirprwyo'r Cabinet).

Gweler adran 6.5 y Cyfansoddiad am ragor o wybodaeth.

Mae'r Arweinydd hefyd yn cadeirio cyfarfodydd y Cabinet.

Bydd yr Arweinydd yn gweithredu fel aelod y Cyngor ar Gydbwyllgor Corfforedig Rhanbarth y Gogledd a chynrychiolydd y Cyngor ar Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Rhanbarth y Gogledd.

Gall yr Arweinydd benodi aelodau eraill o'r Cyngor i wasanaethu ar gyrff allanol eraill.

Gweler adrannau 6.5.6 y Cyfansoddiad am ragor o wybodaeth.

Gellir dod o hyd i'r disgrifiad rôl ar gyfer yr Arweinydd yn adran 24.2 o'r cyfansoddiad.

Mae'r disgrifiad rôl ar gyfer y Dirprwy Arweinydd i'w weld yn adran 24.3 o'r cyfansoddiad.

Aelod y Cabinet

Mae Aelodau'r Cabinet yn gyfrifol am: -

- wneud penderfyniadau ar faterion sy'n syrthio o fewn eu maes cyfrifoldeb;
- chwarae rôl weithredol yng nghyfarfodydd Cabinet a gwneud penderfyniadau;
- cyfrannu at ddatblygiad blaenraglen waith y Cyngor ac ar bolisïau a gweithdrefnau yn eu maes cyfrifoldeb;
- darparu arweiniad gwleidyddol i swyddogion cyflogedig y Cyngor ar faterion y maent yn gyfrifol amdanynt;
- adrodd i'r Cyngor Llawn, yr Arweinydd, y Cabinet ac eraill ar berfformiad y gwasanaethau y maent yn gyfrifol amdanynt; a
- chymryd rhan ym mhrosesau a gweithdrefnau craffu'r Cyngor, gan gynnwys drwy egluro'r penderfyniadau y maent wedi'u gwneud a pherfformiad eu swyddogaethau yn eu hardal i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu.

Gallwch ddarllen rhagor am aelodau'r Cabinet yn adran 5.5. y Cyfansoddiad.

Mae'r disgrifiad rôl ar gyfer aelodau'r Cabinet i'w weld yn Adran 24. o'r cyfansoddiad.

Cynorthwywyr y Weithrediaeth

Bydd cynorthwywyr yn cefnogi aelodau Gweithredol y Cabinet drwy wneud tasgau penodol a chymryd cyfrifoldebau penodol ganddynt. Fe allant fynychu cyfarfodydd, paratoi adroddiadau, adolygu papurau a drafftio sylwadau ar gyfer yr aelod y maent yn ei gefnogi.

Nid yw'r cynorthwywyr i'r Weithrediaeth yn aelodau o'r Cabinet a ni all bleidleisio yng Nghyfarfodydd y Cabinet neu Gyfarfodydd Pwyllgor y Cabinet. Fodd bynnag, mae ganddynt hawl i fynychu ac i siarad mewn cyfarfodydd y Cabinet a'i bwyllgorau.

(hyd yn hyn nid oes cynorthwywyr wedi eu penodi)

Gallwch ddarllen rhagor am Gynorthwywyr i'r Weithrediaeth yn adran 5.7 y Cyfansoddiad.

Pa rolau y mae swyddogion cyflogedig y Cyngor yn ymgymryd â nhw?

Mae aelodau etholedig y Cyngor yn cael eu cefnogi gan swyddogion cyflogedig y Cyngor, sy'n atebol i'r Cyngor ac yn gyfrifol am gyflwyno gwasanaethau i'r cyhoedd yn unol â'r polisïau a'r gweithdrefnau a gytunwyd gan y Cyngor Llawn, y Cabinet a'u pwyllgorau a'u cyrff.

Y **Prif Weithredwr** sydd â'r cyfrifoldeb corfforaethol a gweithredol cyffredinol am waith y Cyngor ac am holl swyddogion cyflogedig y Cyngor.

Mae rôl a swyddogaethau'r Prif Weithredwr yn cael eu disgrifio yn adrannau 11.2 y Cyfansoddiad.

Mae'r **Swyddog Monitro** yn gyfrifol am sicrhau cyfreithlondeb a thegwch ym mhenderfyniadau'r Cyngor, cynnal ac ategu'r Cyfansoddiad, derbyn adroddiadau o doriadau honedig yn nyletswyddau a goblygiadau'r Cyngor a chynnal ymchwiliadau i honiadau o'r fath.

Mae rôl a swyddogaethau'r Swyddog Monitro yn cael eu disgrifio yn adrannau 11.3 y Cyfansoddiad.

Mae'r **Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd** yn gyfrifol am gynghori'r Cyngor, ei bwyllgorau a Chynghorwyr unigol ar weithredu'n briodol ar swyddogaethau a chyfrifoldebau democrataidd y Cyngor.

Mae rôl a swyddogaethau'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn cael eu disgrifio yn adrannau 11.5 y Cyfansoddiad.

Y **Prif Swyddog Cyllid** sy'n gyfrifol am sicrhau bod y Cyngor yn gwneud penderfyniadau cyfreithlon ac ariannol ddarbodus. Maent hefyd yn gyfrifol am weithrediad materion ariannol y Cyngor a darparu cyngor i Gynghorwyr ar weithdrefnau cyllidebol ac ariannol eraill y Cyngor.

Mae rôl a swyddogaethau'r Prif Swyddog Ariannol yn cael eu disgrifio yn adrannau 11.4 ac 16.2.5-16.2.11 y Cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor hefyd yn cyflogi nifer o Brif Swyddogion eraill, gan gynnwys: -

- Cyfarwyddwr Corfforaethol a Chyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol
- Cyfarwyddwr Corfforaethol
- Pennaeth yr Adran Addysg

- Pennaeth yr Adran Cefnogaeth Gorfforaethol
- Pennaeth yr Adran Gyllid
- Pennaeth yr Adran Economi a Chymuned
- Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol
- Pennaeth yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant
- Pennaeth yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd
- Pennaeth yr Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol ac Ymgynghoriaeth
- Pennaeth yr Adran Amgylchedd
- Pennaeth yr Adran Tai ac Eiddo

Mae'r holl Brif Swyddogion yn atebol am reolaeth ariannol a gweinyddiaeth y gwasanaethau hynny a'r gweithgareddau a ddyrannir iddynt yn unol â pholisïau'r Cyngor.

Mae rolau a swyddogaethau Prif Swyddogion yn cael eu disgrifio yn Atodiad 3 o Adran 13 o'r Cyfansoddiad

Mae'r prosesau a ddefnyddir i recriwtio, penodi, disgyblu a diswyddo swyddogion wedi'u nodi yn adran 11 y Cyfansoddiad.

Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion ymddwyn?

Dylai Cynghorwyr gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau

Disgwylir i Gynghorwyr gynnal y safonau uchaf o ymddygiad personol a phroffesiynol. Disgrifir y safonau hynny yn y Cod Ymddygiad i Aelodau.

Bwriad y Cod Ymddygiad i Aelodau yw helpu ac arwain Cynghorwyr i gynnal safonau ymddygiad priodol pan maent yn gwasanaethu eu cymuned. Yn ei dro, mae hyn yn rhoi sicrwydd i'r cyhoedd ac yn helpu i adeiladu eu hymddiriedaeth yn eu cynrychiolwyr lleol, a'u parch tuag atynt.

Mae'r Cod Ymddygiad i Aelodau yn seiliedig ar 7 Egwyddor Bywyd Cyhoeddus, a sefydlwyd am y tro cyntaf yn 1995 yn y *Nolan Report on Standards in Public Life*. Ychwanegwyd tair egwyddor ychwanegol yn yr egwyddorion llywodraeth leol yng Nghymru.

Mae'r Cod Ymddygiad i Aelodau yn gyson â'r egwyddorion hyn ac yn darparu ar gyfer eu gweithredu'n ymarferol.

- **Anhunanoldeb**

  Rhaid i aelodau weithredu er budd y cyhoedd yn unig. Ni ddylent fyth ddefnyddio eu safle fel aelodau i roi mantais amhriodol iddynt eu hunain neu roi mantais neu anfantais amhriodol i eraill.

- **Gonestrwydd**

  Rhaid i aelodau ddatgan unrhyw fuddion preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw wrthdaro mewn ffordd sy'n gwarchod budd y cyhoedd.

- **Dilysrwydd a phriodoldeb**

  Ni ddylai aelodau roi eu hunain mewn sefyllfa lle mae eu dilysrwydd yn cael ei gwestiynu gan unrhyw oblygiad ariannol neu arall ar unigolion neu sefydliadau a allai geisio dylanwadu arnynt wrth iddynt ymgymryd â'u dyletswyddau. Rhaid i aelodau, ar bob achlysur, osgoi unrhyw ymddygiad o'r fath.

- **Dyletswydd i gynnal y gyfraith**

  Rhaid i aelodau weithredu i gynnal y gyfraith a gweithredu ar bob achlysur yn unol â'r ymddiriedaeth y mae'r cyhoedd wedi ei ddangos tuag atynt.

- **Stiwardiaeth**

  Wrth weithredu eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau, rhaid i aelodau sicrhau bod adnoddau eu hawdurdod yn cael eu defnyddio yn gyfreithlon ac yn ddarbodus.

- **Bod yn wrthrychol wrth wneud penderfyniadau**

  Wrth ymgymryd â'u cyfrifoldebau, gan gynnwys gwneud apwyntiadau, dyfarnu contractau, neu argymell unigolion am wobrau a buddion, rhaid i aelodau wneud penderfyniadau yn ôl eu haeddiant. Tra bod yn rhaid i aelodau roi ystyriaeth i gyngor proffesiynol swyddogion ac y gall roi ystyriaeth briodol i farn eraill, gan gynnwys eu grwpiau gwleidyddol, nhw sy'n gyfrifol am benderfynu pa farn i'w chymryd ac, os yn briodol, sut i bleidleisio ar unrhyw fater.

- **Cydraddoldeb a pharch**

  Rhaid i aelodau ymgymryd â'u dyletswyddau a'u cyfrifoldebau gan roi ystyriaeth ddyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u hil, anabledd, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol, statws priodasol, oedran neu grefydd, a dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.

- **Bod yn agored**

  Rhaid i aelodau fod mor agored â phosib am eu holl weithrediadau a rhai eu hawdurdod. Rhaid iddynt geisio sicrhau fod datgelu gwybodaeth yn gyfyngedig yn unig yn unol â'r gyfraith.

- **Atebolrwydd**

  Mae aelodau'n atebol i'w hetholwyr a'r cyhoedd yn gyffredinol am eu gweithrediadau ac am y ffordd y maent yn ymgymryd â'u cyfrifoldebau fel aelod. Rhaid iddynt fod yn barod i gyflwyno eu hunain i'r fath graffu sydd yn briodol i'w cyfrifoldebau.

- **Arweinyddiaeth**

  Rhaid i aelodau hyrwyddo a chefnogi'r egwyddorion hyn drwy eu harweinyddiaeth a thrwy esiampl er mwyn hyrwyddo hyder y cyhoedd yn eu rôl ac yn yr awdurdod. Rhaid iddynt barchu didueddrwydd a gonestrwydd swyddogion statudol yr awdurdod a'i weithwyr eraill.

Gallwch ddarllen y Cod Ymddygiad i Aelodau yn llawn yn adran 18 y Cyfansoddiad.

Mae disgwyl i gynghorwyr sicrhau eu bod yn deall eu goblygiadau dan y Cod ac ymddwyn mewn ffordd sy'n dangos eu bod wedi ymrwymo i gwrdd â'r safonau ymddygiad uchel sy'n ddisgwyliedig ohonynt. Fodd bynnag, rhoddir hyfforddiant i Gynghorwyr pan maent yn cael eu penodi am y tro cyntaf, ac yn rheolaidd, i'w cefnogi i gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau.

Gofynion arbennig i Gynghorwyr sy'n aelodau o bwyllgor cynllunio'r Cyngor

Mae cynllunio yn effeithio ar fuddiannau preifat ac ariannol pobl mewn tir ac eiddo a'r amgylchedd lle y mae cymunedau yn byw, yn gweithio, ac yn chwarae ynddynt.

Mae Pwyllgor Cynllunio'r Cyngor yn gyfrifol am gydbwyso anghenion a buddiannau unigolion a'r gymuned i wneud penderfyniadau sy'n agored, yn deg ac yn dryloyw ac sy'n cael eu penderfynu gan ddefnyddio barn gadarn a rhesymau y gellir eu cyfiawnhau.

Am y rhesymau hyn, disgwylir i aelodau Pwyllgor Cynllunio'r Cyngor i lynu at God Ymddygiad ychwanegol i Aelodau a Swyddogion sy'n Ymdrin â Materion Cynllunio.

Mae'r Cod Ymddygiad i Aelodau a Swyddogion sy'n Ymdrin â Materion Cynllunio yn egluro, ymysg pethau eraill: -

- rôl swyddogion i ddarparu cyngor diduedd a phroffesiynol i aelodau'r pwyllgor;

- y ffactorau y dylid eu hystyried wrth wneud penderfyniad ar gais am ganiatâd cynllunio a'r ffactorau na ddylid eu hystyried;

- y dyletswyddau cyfreithiol y mae'n rhaid i aelodau'r pwyllgor eu hystyried, megis y ddyletswydd i ystyried yr angen i sicrhau fod datblygiadau yn cyfrannu at lesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru a'r ddyletswydd i ystyried effaith datblygiad ar y graddau y defnyddir yr iaith Gymraeg yn ardal y Cyngor

- y camau y dylai aelodau eu cymryd os oes ganddynt fudd personol mewn mater sy'n cael ei benderfynu gan y pwyllgor (e.e. lle mae cais yn ymwneud ag eiddo y maent yn berchen arno); a

- sut ddylai'r ceisiadau am ddatblygiad yn cael eu cynnig gan y Cyngor, neu sy'n cael eu cwblhau ganddo, gael eu penderfynu.

Gallwch ddarllen y Cod Ymddygiad i Aelodau a Swyddogion sy'n Ymdrin â Materion Cynllunio yn llawn yn adran 19 y Cyfansoddiad.

Dylai swyddogion gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Swyddogion.

Mae swyddogion cyflogedig y Cyngor yn gyfrifol am wasanaethu'r Cyngor drwy roi cyngor i Gynghorwyr, gweithredu polisïau'r Cyngor a chyflawni gwasanaethau i'r gymuned leol. Wrth ymgymryd â'u dyletswyddau, rhaid iddynt weithredu gyda gonestrwydd, yn ddiduedd ac yn wrthrychol.

Mae gan y cyhoedd yr hawl i ddisgwyl y safonau uchaf o ymddygiad gan bawb sy'n gweithio i'r Cyngor. Mae'r Cod Ymddygiad i Swyddogion yn amlinellu'r rheolau ac amodau gwasanaeth sy'n berthnasol i weithwyr y Cyngor. Mae wedi'i ddylunio i roi canllaw clir i'w cynorthwyo yn eu gwaith o ddydd i ddydd a gadael i'r cyhoedd ddeall yr hyn y gallant ei ddisgwyl wrth iddynt ryngweithio â gweithiwr y Cyngor.

Gallwch ddarllen y Cod Ymddygiad i Swyddogion yn llawn yn adran 20 y Cyfansoddiad.

Hefyd, mae disgwyl i swyddogion sy'n cefnogi pwyllgor cynllunio'r Cyngor lynu at y Cod Ymddygiad i Aelodau a Swyddogion sy'n Ymdrin â Materion Cynllunio.

Gallwch ddarllen y Cod Ymddygiad i Aelodau a Swyddogion sy'n Ymdrin â Materion Cynllunio yn llawn yn adran 20 y Cyfansoddiad.

Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion gydweithio?

Mae gan Gynghorwyr a Swyddogion amrywiol rolau, cyfrifoldebau ac atebolrwydd, ond mae'n hanfodol eu bod yn gweithio'n effeithiol gyda'i gilydd i ymgymryd â swyddogaethau'r Cyngor a chyflawni gwasanaethau i drigolion sy'n byw yn ardal y Cyngor.

Mae'r Protocol ar Berthynas Aelodau a Swyddogion wedi'i ddylunio i egluro rolau a chyfrifoldebau perthnasol Cynghorwyr a Swyddogion a'u harwain yn eu hymwneud â'i gilydd. Mae'n egluro beth y gall Cynghorwyr a Swyddogion ei ddisgwyl yn rhesymol gan y naill a'r llall a sut y dylent gydweithio i gyflawni eu pwrpas cyffredin.

Mae gan gynghorwyr hawl i fynegi barn wleidyddol a chefnogi polisïau'r blaid neu'r grŵp y maent yn aelod ohono. Ar yr un pryd, disgwylir i swyddogion ymgymryd â busnes y Cyngor mewn ffordd sy'n wleidyddol ddiduedd ac mae llawer wedi'u cyfyngu rhag ymwneud â gweithgarwch gwleidyddol. Felly, mae'r protocol yn egluro sut y gall swyddogion gefnogi'r trafodaethau ar bolisïau gan grwpiau gwleidyddol, gan aros yn wleidyddol niwtral.

Gallwch ddarllen y Protocol ar Berthynas Aelodau a Swyddogion yn llawn yn adran 21 y Cyfansoddiad.

Sut alla i gwyno am Gynghorydd?

Mae Adran 3.2.1.(dd) y Cyfansoddiad yn egluro sut y gallwch gyflwyno sylwadau neu gwynion am wasanaethau'r Cyngor. Os ydych yn dymuno cwyno am Gynghorydd, cysylltwch â Swyddog Monitro'r Cyngor, neu Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

Gallwch ddod o hyd i fanylion cyswllt y Swyddog Monitro ar wefan y Cyngor neu drwy glicio ar y ddolen yma.

Gallwch ddod i wybod rhagor ar sut i gwyno i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar eu gwefan drwy glicio y ddolen yma Sut i Gwyno (ombwdsmon.cymru)

Sut alla i gwyno am wasanaeth sy'n cael ei ddarparu gan y Cyngor?

Os oes gennych chi gŵyn am y Cyngor, ei weithwyr neu'r gwasanaethau y mae'n eu darparu, gallwch wneud cwyn drwy drefn gwyno'r Cyngor ac fe ellir dod o hyd iddi ar wefan y Cyngor wrth glicio ar y ddolen yma, neu dros y ffôn ar 01766 771000 neu e-bost cwynion@gwynedd.llyw.cymru

Oes gan y Cyngor Drefniadau Canu'r Gloch ("Whsitleblowing")?

Mae gan y Cyngor ddwy gyfundrefn ar gyfer Canu'r Gloch:

1. Trefniadau ar gyfer unrhyw weithiwr, contractwr, cyflenwr, gwirfoddolwr neu ymgynghorydd sy'n gweithio i'r Cyngor gellir gweld y Polisi sydd hefyd yn cynnwys atodlen gyda gwybodaeth am drefniadau adrodd ehangach ar gyfer unigolion eraill. Gwelir y rhain yn Adran 22

2. Trefn Adrodd Gyfrinachol ar gyfer Aelodau Etholedig a Chyfetholedig. Gwelir y rhain yn Adran 23

Rhan 4 - Polisïau a Gweithdrefnau

Cynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor (y fframwaith polisi)

Ble alla i ddod o hyd i gynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor?

Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am osod cynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor, sydd gyda'i gilydd yn llunio fframwaith polisi'r Cyngor.

Mae'r cynlluniau a'r strategaethau sy'n llunio fframwaith polisi'r Cyngor wedi'u rhestru yn adran 4.2 y Cyfansoddiad.

Cyhoeddir cynlluniau a strategaethau unigol ar wefan y Cyngor wedi ei rhestru wrth glicio ar y ddolen yma.

Yn ogystal, mae Cynllun y Cyngor yn dwyn ynghyd gynlluniau a strategaethau'r Cyngor ar gyfer: cymunedau; plant a phobl ifanc; iechyd, gofal cymdeithasol a lles; a diogelwch cymunedol.

Gallwch ddarllen mwy am Gynllun y Cyngor ar wefan y Cyngor

Mae Cynllun y Cyngor yn cael ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28

Sut mae penderfyniadau'n cael eu gwneud ar fframwaith polisi'r Cyngor?

Mae'r Cabinet yn gyfrifol am ymgynghori â rhan-ddeiliaid perthnasol, ystyried unrhyw adroddiadau neu argymhellion a wneir gan Bwyllgorau Trosolwg a Chraffu'r Cyngor a gweithio gyda Phrif Swyddogion y Cyngor i ddatblygu fframwaith polisi drafft.

Unwaith y bydd y Cabinet wedi datblygu polisi drafft, bydd yn cael ei ystyried gan gyfarfod o'r Cyngor Llawn. Gall y Cyngor Llawn benderfynu mabwysiadu'r fframwaith polisi, ei newid, ei gyfeirio'n ôl i'r Cabinet fel y gellir gwneud gwaith pellach arni, neu amnewid ei fframwaith polisi ei hun am y drafft a baratowyd gan y Cabinet.

Os yw'r Cyngor Llawn yn penderfynu mabwysiadu'r fframwaith polisi, yna bydd yn weithredol ar unwaith. Os yw'r Cyngor Llawn yn addasu'r fframwaith polisi, yna mae gan yr Arweinydd gyfle i wrthwynebu i'r addasiadau ac ailymgynnull y Cyngor Llawn i ailystyried y fframwaith polisi.

Unwaith y bydd wedi'i fabwysiadu, mae'r Cabinet, eu pwyllgorau, Cynghorwyr unigol a swyddogion cyflogedig y Cyngor wedi'u rhwymo i weithredu'n unol â'r fframwaith polisi.

Disgrifir y broses lle mae'r Cyngor Llawn yn mabwysiadu fframwaith polisi yn adran 15.2 y Cyfansoddiad.

Gosod y gyllideb a rheolaeth ariannol

Sut mae'r Cyngor yn gosod ei gyllideb?

Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am gytuno ar gyllideb y Cyngor, ac am gytuno ar newidiadau i gyllideb y Cyngor unwaith y bydd wedi'i mabwysiadu'n ffurfiol.

Mae dwy ran i gyllideb y Cyngor: -

- mae'r gyllideb refeniw yn darparu ar gyfer costau gweithredu a gwariant dydd-i-ddydd megis cyflogau staff, rhent, a chostau parhaus darparu gwasanaethau.
- mae'r gyllideb gyfalaf yn darparu ar gyfer costau unwaith ac am byth megis cynllun gwella prif ffordd, neu brynu neu adeiladu maes parcio newydd.

Y Cabinet, mewn ymgynghoriad â'r Prif Swyddog Cyllid, sy'n gyfrifol am ddatblygu cynigion cychwynnol ar gyfer cyllideb y Cyngor ac ymgynghori arnynt.

Unwaith y bydd yr ymgynghoriad hwn wedi'i gwblhau, mae'r Cabinet yn gyfrifol am baratoi cynnig cyllideb terfynol i'w ystyried gan y Cyngor Llawn.

Gall y Cyngor Llawn fabwysiadu'r gyllideb heb wneud unrhyw newidiadau iddi, addasu'r gyllideb neu ofyn i'r Cabinet i'w ailystyried cyn ei mabwysiadu.

Disgrifir y broses lle mae'r Cyngor Llawn yn mabwysiadu ei gyllideb yn adran 15.3.1 ac 16.3 y Cyfansoddiad.

Penderfyniadau y tu allan i'r gyllideb neu'r fframwaith polisi

A ellir gwneud penderfyniadau nad ydynt yn cydymffurfio â'r gyllideb neu'r fframwaith polisi?

Gall y Cyngor Llawn benderfynu gwneud newidiadau i'r fframwaith polisi.

Ni all cyrff ac unigolion eraill wneud penderfyniadau sy'n groes fframwaith polisi oni bai mewn nifer cyfyngedig o amgylchiadau eithriadol, sydd wedi'u nodi yn y Cyfansoddiad. Er enghraifft,

lle mae angen gwneud penderfyniad ar frys i ddiogelu buddiannau'r Cyngor a lle nad yw'n bosib trefnu cyfarfod o'r Cyngor Llawn mewn pryd.

Fodd bynnag, gall pwyllgor trosolwg a chraffu'r Cyngor benderfynu cyfeirio penderfyniadau o'r fath i'r Cyngor Llawn am ystyriaeth bellach (cyfeirir at hyn yn y Cyfansoddiad yn galw penderfyniad i mewn).

Nodir trefniadau'r Cyngor ar gyfer penderfyniadau brys nad ydynt yn cydymffurfio â'r fframwaith polisi yn adran 15.5 y Cyfansoddiad.

Mae adran 15.7 y Cyfansoddiad yn disgrifio'r amgylchiadau cyfyngedig lle y gall cyrff neu unigolion ac eithrio'r Cyngor Llawn wneud newidiadau i'r fframwaith polisi.

Mae pwerau'r pwyllgor trosolwg a chraffu wedi'u disgrifio yn adran 15.8 y Cyfansoddiad.

A ellir symud arian o un pennawd o'r gyllideb i un arall unwaith y bydd y gyllideb wedi'i mabwysiadu?

Yn ystod y flwyddyn, efallai y bydd angen i'r Cabinet drosglwyddo cyllidebau o un maes gwasanaeth i un arall i adlewyrchu newidiadau yn anghenion neu flaenoriaethau'r gwasanaeth er mwyn cyflawni fframwaith polisi'r Cyngor o fewn y cyfyngiadau ariannol a osodir gan y Cyngor.

Mae'r mecanwaith lle y gall y Cabinet a Phrif Swyddogion symud arian rhwng penawdau'r gyllideb wedi'i nodi yn adran 16.3.4 y Cyfansoddiad.

Pa bolisïau a gweithdrefnau eraill sy'n llywodraethu sut mae'r Cyngor yn rheoli ei gyllideb?

Mae'r Cyngor wedi'i rwymo gan nifer o wahanol reolau a gweithdrefnau ariannol sy'n llywodraethu sut mae gwariant y Cyngor yn cael ei gynllunio, ei ymrwymo, ei adolygu a'i archwilio.

Mae rheolau gweithdrefn ariannol manwl y Cyngor wedi'u nodi yn adran 16 y Cyfansoddiad.

A oes unrhyw gyfyngiadau ar sut mae'r Cyngor yn prynu nwyddau a gwasanaethau?

Gall y Cyngor ymrwymo i gontractau i brynu nwyddau a gwasanaethau fwy neu lai yn yr un ffordd ag unrhyw berson neu sefydliad arall. Fodd bynnag, rhaid i'r Cyngor gydymffurfio â rheolau gweithdrefn y contract yn y Cyfansoddiad pan mae'n gwneud hynny.

Diben rheolau gweithdrefn y contract yw sicrhau fod y Cyngor yn cydymffurfio â'r gofynion cyfreithiol perthnasol a sicrhau'r nwyddau a'r gwasanaethau sydd fwyaf manteisiol yn economaidd (gwerth gorau) i drethdalwyr.

Os ydych chi'n mynd ati'n rheolaidd i werthu nwyddau neu wasanaethau i'r Cyngor, yna efallai y byddwch yn dymuno ymgyfarwyddo â'r rheolau a'r gweithdrefnau hyn.

Mae rheolau gweithdrefn contractau'r Cyngor wedi'u nodi yn adran 17 y Cyfansoddiad.

Sut mae'r Cyngor yn ymrwymo i gontractau a chytundebau?

Mae'r rheolau a'r gweithdrefnau sy'n llywodraethu sut mae cytundebau, contractau a gweithredoedd yn cael eu hawdurdodi a'u llofnodi ar ran y Cyngor wedi'u nodi yn adran 12 y Cyfansoddiad.

Rhan 5 - Sut alla i fod yn rhan?

Sut mae'r Cyngor yn ymgysylltu â phobl leol i'w hannog i gymryd rhan mewn democratiaeth leol?

Mae'r Cyngor wedi am gyhoeddi strategaeth gyfranogi'r cyhoedd sy'n egluro sut y bydd yn annog pobl leol i gymryd rhan ym mhrosesau gwneud penderfyniadau'r Cyngor. Mae strategaeth gyfranogi'r cyhoedd y Cyngor yn disgrifio sut fydd y Cyngor yn:

- hyrwyddo ymwybyddiaeth o swyddogaethau'r Cyngor;
- hyrwyddo ymwybyddiaeth o sut all pobl ddod yn Gynghorydd a beth mae'r rôl yn ei olygu;
- hwyluso mynediad at wybodaeth ynghylch y penderfyniadau a wnaed, neu sydd i'w gwneud, gan y Cyngor;
- hyrwyddo'r trefniadau lle y gall pobl wneud sylwadau i'r Cyngor ynghylch y penderfyniadau y mae wedi'u gwneud neu y bydd yn eu gwneud yn y dyfodol;
- sicrhau fod barn y cyhoedd yn cael ei ddwyn i sylw ei Bwyllgorau Trosolwg a Chraffu; a
- hyrwyddo ymwybyddiaeth ymysg Cynghorwyr o fanteision defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol i gyfathrebu â phobl leol.

Mae'r Cyngor hefyd yn ymgysylltu â phobl leol drwy baneli trigolion ac arolygon ac ymgynghoriadau am bolisïau a gwasanaethau penodol. Gall rhain gael eu cymell gan y Cyngor, adrannau gwasanaeth yn y Cyngor neu drwy waith pwyllgorau neu is-bwyllgorau'r Cyngor.

Mae Strategaeth Cyfranogiad y Cyhoedd y Cyngor wedi'i chyhoeddi ar wefan y Cyngor trwy glicio ar y ddolen yma.

A alla i anfon deiseb i'r Cyngor?

Gallwch, fe allwch gyflwyno deisebau i'r Cyngor gan ddefnyddio cynllun deisebu'r Cyngor. Mae rhwymedigaeth gyfreithiol ar y Cyngor i weithredu cynllun deisebu, sy'n nodi: -

- sut ellir cyflwyno deiseb i'r Cyngor;
- sut a phryd fydd y Cyngor yn cydnabod derbyn deiseb;
- y camau y bydd y Cyngor yn eu cymryd i ymateb i ddeiseb; a

- sut a pha bryd fydd y Cyngor yn rhyddhau ei ymateb i ddeiseb i'r person a gyflwynodd y ddeiseb ac i'r cyhoedd.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi manylion ei gynllun deisebu ar ei wefan trwy glicio ar y ddolen yma.

Sut alla i ddod i wybod pa bryd mae cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau a'i gyrff yn digwydd?

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi rhybudd o gyfarfodydd y Cyngor Llawn a'i bwyllgorau.

Gallwch ddod i wybod rhagor am y gofynion rhybudd yn adrannau 4.14 a 14.4 y Cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi rhybuddion cyfarfodydd a rhaglen o'r cyfarfodydd sydd i ddod, ar ei wefan drwy glicio y ddolen yma.

Sut alla i ddod i wybod beth fydd yn cael ei drafod mewn cyfarfod penodol?

Bydd y Cyngor yn cyhoeddi rhaglenni cyfarfodydd, ynghyd ag unrhyw bapurau cefndir ac adroddiadau mewn da bryd cyn y cynhelir y cyfarfod.

Hefyd, bydd copïau caled o raglenni a phapurau cefndir ac adroddiadau ar gael yn y cyfarfod i'r aelodau hynny o'r cyhoedd sy'n dymuno bod yno mewn person.

Gallwch ddod i wybod rhagor am y wybodaeth sydd ar gael yn gyhoeddus cyn cyfarfod y Cyngor yn adrannau 14.5 ac 14.8 y Cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi rhaglenni cyfarfodydd a dogfennau ac adroddiadau ategol ar ei wefan a drwy glicio y ddolen yma.

Sut alla i ddod i wybod pan fo penderfyniad am gael ei wneud ar fater y mae gen i ddiddordeb ynddo?

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi blaenraglen waith, sy'n nodi pa benderfyniadau fydd yn cael eu gwneud gan y Cyngor Llawn, y Cabinet a pha faterion fydd yn cael eu hystyried gan y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu, a pha bryd fydd y materion hyn yn cael eu trafod.

Gallwch ddod i wybod rhagor am flaenraglen waith y Cyngor yn adrannau 3.1.1 a 14.13 y Cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi ei flaenraglen waith ar ei wefan trwy ddilyn y ddolen yma.

A alla i ofyn i bwyllgor neu gorff o'r Cyngor i edrych i mewn i fater penodol?

Gallwch, fe allwch gysylltu â'ch cynghorydd ynghylch materion sydd o ddiddordeb, ac efallai y bydd modd iddynt eu codi, os ydynt yn berthnasol, yn ystod cyfarfod; gelwir hyn yn Galwad gan Gynghorydd i Weithredu.

Gallwch hefyd ofyn i gadeirydd corff penodol i ychwanegu eitem ar raglen cyfarfod yn y dyfodol, neu fynychu cyfarfod a gofyn i'r corff hwnnw edrych ar fater pan mae'n ystyried eitemau ar gyfer busnes yn y dyfodol.

A alla i arsylwi pwyllgorau'r Cyngor Llawn?

Gallwch, gall aelodau o'r cyhoedd ddod i arsylwi cyfarfodydd y Cyngor Llawn cyhyd â'u bod yn gyfarfodydd cyhoeddus.

Hefyd, mae cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn cael eu darlledu'n fyw ar wefan y Cyngor felly gallwch eu gwylio'n fyw o bell os ydych yn dymuno.

Bydd y cyhoedd yn cael eu heithrio o gyfarfodydd lle bynnag ei bod yn debygol y byddai gwybodaeth gyfrinachol yn cael ei datgelu iddynt pe byddai modd iddynt fod yn bresennol. Gall y Cyngor hefyd eithrio'r cyhoedd o gyfarfod, neu ran o gyfarfod, lle byddai gwybodaeth eithriedig yn cael ei datgelu. Mae gwybodaeth eithriedig yn cynnwys gwybodaeth sy'n ymwneud ag unigolyn penodol neu eu materion ariannol neu fusnes, gwybodaeth sydd â braint gyfreithiol iddo neu wybodaeth sy'n ymwneud ag atal, ymchwilio neu erlyn trosedd, neu wybodaeth arall sydd wedi'i nodi yn y Cyfansoddiad.

Os byddwch yn tarfu cyfarfod o'r Cyngor, yna mae'n debygol y byddwch yn cael eich rhybuddio gan y Cadeirydd am darfu. Os byddwch yn parhau i darfu ar y cyfarfod, yna efallai y byddwch yn cael eich hebrwng o'r cyfarfod.

Mae'r rheolau o ran eithrio'r cyhoedd o gyfarfodydd wedi'u nodi yn adrannau 14.10 y Cyfansoddiad.

Mae rheolau o ran aelodau'r cyhoedd yn tarfu wedi'u nodi yn adran 4.29 y Cyfansoddiad.

A alla i arsylwi cyfarfodydd eraill?

Gallwch, gall aelodau o'r cyhoedd ddod i arsylwi unrhyw gyfarfod lle mae'r Cyngor wedi penderfynu y dylai gael ei gynnal yn gyhoeddus.

Disgrifir eich hawl i fynychu cyfarfodydd o Cabinet y Cyngor, pwyllgorau'r Cyngor a chyrff eraill yn adran 14.3 y Cyfansoddiad.

A alla i siarad mewn cyfarfod?

Gall aelodau o'r cyhoedd siarad mewn unrhyw gyfarfod lle mae'r Cyngor wedi mae trefn sydd yn caniatáu i ymgeiswyr a gwrthwynebwyr cais siarad yn y Pwyllgor Cynllunio

A alla i ofyn cwestiwn mewn cyfarfod?

Gallwch ofyn cwestiynau ffurfiol i aelodau'r Cabinet yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn.

Fodd bynnag, ni allwch ofyn cwestiwn oni bai eich bod wedi rhoi rhybudd ysgrifenedig i'r swyddog dynodedig (gelwir hefyd yn "swyddog priodol"), yn aml Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd, (gan gynnwys ar e-bost), eich bod yn dymuno gofyn cwestiwn cyn i'r cyfarfod gael ei gynnal.

Ni allwch ofyn mwy nag un cwestiwn, ond os na allwch fynychu'r cyfarfod yna fe allwch enwebu rhywun i fynychu'r cyfarfod a gofyn y cwestiwn ar eich rhan.

Mae'r amser i ofyn cwestiynau yn gyfyngedig, a chaniateir gofyn cwestiynau yn y drefn y cawsant eu dwyn i sylw'r swyddog priodol, yn aml y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd fydd y person hwn. Os yw'r amser am gwestiynau yn rhedeg allan cyn i chi fedru gofyn eich cwestiwn, yna byddwch yn derbyn ateb ysgrifenedig i'ch cwestiwn yn lle hynny.

(Rhaid i'r cais fod i law y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd dim hwyrach na hanner dydd 10 diwrnod clir cyn y cyfarfod sef diwrnodau gwaith sydd ddim yn cynnwys dyddiad cyflwyno y cwestiwn na dyddiad y cyfarfod.)

Gallwch ddarllen rhagor am ofyn cwestiwn yn adran 4.18 y Cyfansoddiad.

Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu?

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi'r cofnodion y cyfarfod unwaith y byddant wedi'u cytuno. Mae'r papurau hyn ar gael i'w harchwilio gan y cyhoedd am isafswm o chwe blynedd o ddyddiad y cyfarfod. Mae'r papurau cefndirol ar gael i'r cyhoedd am o leiaf pedair blynedd. Efallai y gallwch edrych ar recordiadau o we-ddarllediad sawl cyfarfod.

Hefyd, mae gan y Cyngor drefniadau yn eu lle i gyhoeddi cofnodion ysgrifenedig o'r penderfyniadau a wneir gan y Cyngor, Cabinet a phwyllgorau a chyrff eraill y Cyngor yn fuan wedi bob cyfarfod

Gallwch ddarllen am drefniadau'r Cyngor ar gyfer cyhoeddi cofnodion cyfarfodydd yn adran 14.7 y Cyfansoddiad.

Gallwch ddarllen am drefniadau'r Cyngor ar gyfer cyhoeddi cofnod ysgrifenedig o'r penderfyniadau a wneir gan y Cabinet, pwyllgorau'r Cyngor ac aelodau unigol o'r Cabinet yn adran 14.15 y Cyfansoddiad.

Gallwch ddarllen cofnodion cyfarfodydd, adroddiadau a rhaglenni ar wefan y Cyngor drwy glicio y ddolen yma.

A alla i weld cyfrifon y Cyngor er mwyn deall sut mae fy nhreth gyngor yn cael ei gwario?

Gallwch. Mae gofyn i'r Cyngor gyhoeddi ei gyfrifon a'u gwneud ar gael i'r cyhoedd eu harchwilio. Gallwch godi cwestiynau neu bryderon am gyfrifon y Cyngor gyda'r Cyngor neu gydag archwiliwr allanol y Cyngor.

Gallwch ddod i wybod rhagor am sut i weld a gwneud sylw ar gyfrifon y Cyngor yn adrannau 3.1.1 a 14.13 y Cyfansoddiad.

Mynegai

Cyflwyniad 1
Y Cyfansoddiad 1
Y canllaw hwn 1
Rhan 1 - Y Cyfansoddiad 6
Rhan 2 - Strwythurau democrataidd y Cyngor 8
Cynghorwyr 11
Y Cyngor Llawn 12
Y Cabinet 16
Pam fod gan y Cyngor bwyllgorau a beth maen nhw'n ei wneud? 17
Beth mae pwyllgorau craffu'r Cyngor yn ei wneud? 17
Beth mae pwyllgorau rheoleiddio a phwyllgorau eraill y Cyngor yn ei wneud? 19
Beth yw cydbwyllgorau? 20
Mae Cydbwyllgor Corfforedig y Gogledd 21
Rhan 3 - Rolau a chyfrifoldebau 23
Pa rolau mae Cynghorwyr yn eu cyflawni? 23
Arweinydd a Dirprwy Arweinydd 24
Aelod y Cabinet 25
Cynorthwywyr y Weithrediaeth 25
Pa rolau y mae swyddogion cyflogedig y Cyngor yn ymgymryd â nhw? 26
Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion ymddwyn? 27
Dylai Cynghorwyr gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau 27
Gofynion arbennig i Gynghorwyr sy'n aelodau o bwyllgor cynllunio'r Cyngor 29
Dylai swyddogion gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Swyddogion. 30
Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion gydweithio? 30
Sut alla i gwyno am Gynghorydd? 31
Sut alla i gwyno am wasanaeth sy'n cael ei ddarparu gan y Cyngor? 31
Oes gan y Cyngor Drefniadau Canu'r Gloch ("Whsitleblowing")? 31
Rhan 4 - Polisïau a Gweithdrefnau 33
Cynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor (y fframwaith polisi) 33
Ble alla i ddod o hyd i gynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor? 33
Sut mae penderfyniadau'n cael eu gwneud ar fframwaith polisi'r Cyngor? 33
Gosod y gyllideb a rheolaeth ariannol 34
Sut mae'r Cyngor yn gosod ei gyllideb? 34
Penderfyniadau y tu allan i'r gyllideb neu'r fframwaith polisi 34
A ellir gwneud penderfyniadau nad ydynt yn cydymffurfio â'r gyllideb neu'r fframwaith polisi? 34

A ellir symud arian o un pennawd o'r gyllideb i un arall unwaith y bydd y gyllideb wedi'i mabwysiadu? 35
Pa bolisïau a gweithdrefnau eraill sy'n llywodraethu sut mae'r Cyngor yn rheoli ei gyllideb? 35
A oes unrhyw gyfyngiadau ar sut mae'r Cyngor yn prynu nwyddau a gwasanaethau? 35
Sut mae'r Cyngor yn ymrwymo i gontractau a chytundebau? 36
Rhan 5 - Sut alla i fod yn rhan? 37
Sut mae'r Cyngor yn ymgysylltu â phobl leol i'w hannog i gymryd rhan mewn democratiaeth leol? 37
A alla i anfon deiseb i'r Cyngor? 37
Sut alla i ddod i wybod pa bryd mae cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau a'i gyrff yn digwydd? 38
Sut alla i ddod i wybod beth fydd yn cael ei drafod mewn cyfarfod penodol? 38
Sut alla i ddod i wybod pan fo penderfyniad am gael ei wneud ar fater y mae gen i ddiddordeb ynddo? 38
A alla i ofyn i bwyllgor neu gorff o'r Cyngor i edrych i mewn i fater penodol? 39
A alla i arsylwi pwyllgorau'r Cyngor Llawn? 39
A alla i arsylwi cyfarfodydd eraill? 39
A alla i siarad mewn cyfarfod? 40
A alla i ofyn cwestiwn mewn cyfarfod? 40
Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu? 40
A alla i weld cyfrifon y Cyngor er mwyn deall sut mae fy nhreth gyngor yn cael ei gwario? 41